

Kultur i lokalsamfundet

- lokal identitet og sammenhængskraft

Hanne Nordahl Friis

Rikke Clausen

Vejleder: Jørgen Ole Bærenholdt

2. modul, Geografi, Roskilde Universitetscenter

Efterår 2006

Indledning

Dette projekt tager udgangspunkt i to kommuner i udkanten af København. Det drejer sig om Dragør og Gladsaxe. De har begge i kraft af deres nærhed til København, lige som andre forstadskommuner, nogle særlige problemstillinger i forhold til at skabe en egen lokal identitet.

Gladsaxe ligger i bæltet af forstadskommuner, hvor man ikke kan se, hvor den ene by holder op og den næste begynder. For mange borgere i Gladsaxe er det af mindre betydning, i hvilken kommune de bor, for de benytter alligevel kultur- og fritidstilbud i København og nabokommuner.

Dragør ligger i cirka samme afstand fra Københavns centrum som Gladsaxe. Imidlertid er situationen helt anderledes, der er en relativ stærk lokal identitet, som måske både skyldes, at Dragør ligger mere isoleret og har en gamle bykerne med en lang historie.

Vi arbejder begge på kulturområdet i de to kommuner, og spørgsmål, som hvordan kultur¹ kan bruges til at opbygge lokal identitet og sammenhængskraft i kommunen, interesserer os. Men hvorfor er det vigtigt for kommunerne, at borgerne føler den lokale tilknytning og identificerer sig med deres by?

Inden vi går videre, vil vi gerne definere to centrale begreber i vores arbejde: Lokal identitet og sammenhængskraft. Begge begreber bruges ofte synonymt og i samme sætning. Men hvad ligger der i de to begreber, og hvad dækker de over? Vi vil her bringe vores definition byggende på vores erfaringer fra den praktiske hverdag og på den læste litteratur til dette projekt.

Lokal identitet: Handler om, at borgerne føler en tilknytning til det område, de bor i. At det har betydning for dem, at de bor netop her og ikke et andet sted. At de føler en tilknytning til lokalområdet, det kan enten være hele kommunen eller til bydelen.

¹ Kultur forstås her som kultursektoren, altså kunst, fritid og kulturelle aktiviteter

Sammenhængskraft: At et samfund hænger sammen, at der er netværk på kryds og tværs blandt borgerne, og at der er en følelse af at indgå i en større sammenhæng.

Sammenhængskraften kan være både på nationalt plan eller i et enkelt lokalområde eller kommune.

Hvor den lokale identitet forholder sig til et lokalområde, handler sammenhængskraften om relationer mellem mennesker. Men de to ting hænger naturligt sammen, for følelsen af lokal identitet opstår ofte for borgeren netop dér, hvor han/hun har et socialt netværk. Sammenhængskraften og det sociale netværk vil ofte være forbundet med netop et lokalområde. Spørgsmålet er videre, om man kan have sammenhængskraft i et område uden fælles identitet, eller modsat om en fælles opfattelse eller billede af byen nødvendigvis resulterer i sammenhængskraft? Dette er spørgsmål og problemstillinger, som vi vil behandle i løbet af projektet.

Tendenser i vores tid

Vores tid er præget af omskiftelighed og forandringer. Det enkelte menneske har i dag stor frihed til at vælge uddannelse og karrierevej, bolig, familieforhold og fritidsinteresser. Samtidig er der uendelig mange forskellige valgmuligheder, og dette giver muligheden for en større "shopping" omkring i alle livets forhold. Hvor man tidligere blev født ind i en klasse, de fleste sønner fulgte i deres fars fodspor, og man oftest blev boende i samme område, så skal man nu vælge det hele. Alle muligheder ligger naturligvis ikke åbne for enhver, men der er ingen fast vej, der ligger forude, og som man forventes at følge.

Det samme gør sig gældende i familielivet. Hvor man tidligere blev gift som ung og ægteskabet forventedes at holde hele livet, så skifter man nu ofte sin partner ud, hvis forholdet ikke lever helt op til forventningerne. Hvor man tidligere så mange 25 og 40 års jubilæer på arbejdspladser, fordi en god sikker stilling med pension var drømmen for enhver ung mand, så er der den modsatte tendens nu. Der er få, der ønsker at blive samme sted så længe; også i arbejdslivet søges nye udfordringer og forandringer hele livet igennem.

Borgerne ønsker indhold i deres fritidsliv, måske fordi fritiden for mange i et stresset arbejdsliv opleves som sparsom og derfor som en dyrebar ressource. Fritidsinteresser skiftes ud; hvor man tidligere var spejder eller medlem af gymnastikforeningen hele livet igennem, så er der nu langt flere ting, der skal prøves af. Man er måske med i en forening i en årrække, men ikke nødvendigvis hele livet.

Hvad betyder denne store omskiftelighed og valgfrihed for vores liv og for vores følelse af tilknytning til et lokalområde? Hvor man tidligere i højere grad var født ind i et fællesskab, er det nu valgte fællesskaber, som kan skiftes ud, og som man selv skal skabe. For nogen er dette en frihed, men for andre en uoverskuelig opgave.

De fleste mennesker bor ét sted, arbejder et andet, dyrker fritidsinteresser et tredje og får måske kulturelle oplevelser et fjerde eller femte sted. De nærmeste venner er spredt over hele landet og nogle bor måske i udlandet. Det er ikke nødvendigvis i lokalområdet, at man har sit netværk.

Til trods for denne virkelighed er der i kommunerne et stort fokus på egne borgere og på at få dem til at tage del i nærmiljøet og føle sig som en del af lokalområdet. Er den lokale identitet og sammenhængskraft en nødvendighed for nutidens mennesker for at modvirke rodløshed? Skal der være en vis mængde sammenhængskraft i et område for, at det kan fungere, eller er det godt nok, hvis borgerne har netværk, der ikke nødvendigvis er lokale? Kan den kreative klasse² være med til at skabe social kapital i byen? Kan borgere med helt forskellige kulturer³, livsformer og opfattelser af byen godt føle lokal identitet og tilknytning til samme område? Dette er spørgsmål, der optager os, og som vi vil søge at belyse gennem vores projekt. Dette munder ud i følgende problemformulering.

Problemformulering:

Hvordan kan kultur- og fritidslivet være medvirkende til at skabe lokal identitet og sammenhængskraft?

² Den kreative klasse er Richard Floridas begreb, - dette vender vi tilbage til i kapitel 3

³ Kulturbegrebet dækker her forskellige livsformer, livsstile og holdninger.

Metode

Vi vil i dette projekt søge at belyse og besvare problemformuleringen gennem læsning og brug af litteratur inden for feltet. Den teoretiske tilgang vil vi kombinere med vores egne praktiske problemstillinger og erfaringer fra to danske kommuner. Det er altså ikke en empirisk undersøgelse, men et forsøg på at relatere praktiske erfaringer og oplevelser til en teoretisk tilgang for på denne måde at nuancere og bedre forstå den oplevede virkelighed i dagligdagen. Vi vil gennemgå en række teoretikere, som vi finder relevante i forhold til den nævnte problemstilling, og inkorporerer undervejs praktiske eksempler. Nedenfor vil vi gennemgå projektets opbygning, og hvilke teoretikere vi har valgt at inddrage.

Projektets opbygning:

Kapitel 1: Lokale cases

Vi vil tage udgangspunkt i Dragør og Gladsaxe, og i første kapitel lave en kort beskrivelse af de to kommuner. Til trods for forskellighederne ønsker vi ikke at lave en komparativ analyse af kommunerne, men snarere forsøge at udlede mere overordnede og generelle problemstillinger omkring lokal identitet og sammenhængskraft ud fra vores erfaringer.

Den aktuelle udfordring for alle Danmarks kommuner er strukturreformen. Sammenlægning af kommuner, der tidligere hver især har kæmpet for at opretholde en egen identitet og har lagt vægt på markedsføring af lokale forskelle, medfører krav om nytænkning på kulturområdet. Hverken Dragør eller Gladsaxe står overfor en sammenlægning. Dog i Dragørs tilfælde indvirker kravet om forpligtende samarbejde på udvalgte områder med nabokommunen, Tårnby, alligevel negativt på kommunens samlede økonomi. Det medfører, at kulturområdet i Dragør bliver berørt med store besparelser. Ved budgetvedtagelsen for 2007 blev der vedtaget en række drastiske besparelser på kulturområdet, herunder museumsområdet. Dette har skabt en meget heftig debat om den lokale kulturarv (bl.a. i forbindelse med evt. salg af historiske huse).

I Gladsaxe Kommune er man i gang med at skabe en lokal kulturkanon. Ideen er at skabe lokal identitet og få fokus på lokalområdet. I modsætning til den nationale kulturkanon, hvor det var specialister, der udvalgte indholdet, skal den lokale kanon i Gladsaxe

sammensættes af borgerne. Det drejer sig om, hvad borgerne synes er særligt for Gladsaxe, og hvad de vægter højt på det kulturelle område. På baggrund af borgernes forslag udarbejdes en endelig kulturkanon. Fokus er på at inddrage borgerne i forløbet og få gjort opmærksom på alle de kulturelle aktiviteter og initiativer, der eksisterer. Samtidig er det også en måde at få borgerne involveret i det videre arbejde med kommunens kulturpolitik.

Kapitel 2: Model for kulturpolitik

I dette kapitel vil vi tage fat i Dorte Skot-Hansens⁴ model for kulturpolitik. Vi vil undersøge, hvordan hendes fire rationaler for kulturpolitik, "The four E's", kan være med til at afdække forskellige tilgange til kultur, ligesom de er forskellige måder at legitimere kulturen på. Vi vil bruge hendes teori til at se på, hvordan kulturen bruges i vores kommuner og i kulturplanlægningen.

Kapitel 3: Social kapital, - og den kreative klasse

Vi bruger Robert D. Putnam⁵ og hans arbejde med social kapital til at forklare os hvordan sammenhængskraft kan forstås og bruges lokalt. Putnams begreber 'bonding' og 'bridging' er centrale for at forstå forskellige former for netværk i lokalsamfundet.

Richard Floridas⁶ bog "Den kreative klasse" inddrager vi, fordi den beskæftiger sig med den moderne livsform med stor omskiftelighed og valgfrihed, som vi også mener er kendetegnende for vores samfund. Vi vil undersøge, om hans begreb 'den kreative klasse' kan bruges i forhold til de problemstillinger, vi ser i vores kommuner. I den forbindelse stiller vi spørgsmålet, om den kreative klasse kan påvirke det lokale kulturliv og skabe social kapital i et lokalsamfund?

Kapitel 4: Byens identitet

Til slut vil vi inddrage Patsy Healy⁷, der beskæftiger sig med forskellige opfattelser af byen, og hvordan disse forskelligheder kan udnyttes til noget godt frem for at betragtes som et

⁴ Skot-Hansen, 2005

⁵ Putnam, 2000

⁶ Florida, 2002

⁷ Healy, 2002

problem. Mange byer forsøger i disse år at finde frem til sit særkende eller den særlige kultur, der gør eller kan gøre byen attraktiv for turister, erhvervsliv og nuværende såvel som fremtidige borgere. Men er det muligt på tværs af al den mangfoldighed, som enhver by består af i dag, at finde en fælles kultur, som kan skabe sammenhængskraft mellem byens borgere? Healy diskuterer om denne fælles kultur kan eller skal skabes oppe fra, fra politikere, administration og kulturel elite, eller nedefra blandt og med borgerne.

Kapitel 5

I det afsluttende kapitel vil vi perspektivere de problemfelter, vi har opstillet og svare på vores problemformulering.

Kapitel 1: Lokale cases

Gladsaxe

Gladsaxe Kommune har ca. 62.000 indbyggere fordelt i fem bydele. Der er socialdemokratisk flertal i byrådet. Kommunen har et rigt og udbygget foreningsliv med megen vægt på idrætten, men også med en lang række foreninger indenfor det kulturelle område. Der er mange aktive amatører indenfor dans, sang, teater og musik. Der er en række foreningshuse og –lokaler, hvor amatørforeningerne kan mødes om deres interesser. Der er ikke mange muligheder for at opleve professionel kunst og kultur indenfor kommunen. Der findes ingen museer, spillesteder eller kulturhuse. Der er Gladsaxe Bio, der er en kommunalt ejet biograf og Gladsaxe Teater, men ud over disse tager borgerne til København eller de omkringliggende kommuner for at få kulturelle oplevelser.

I Gladsaxe hører man ofte udtalelser som ”der sker aldrig noget her”. Det aktive amatørkulturliv er usynligt i bybilledet og lukker sig i høj grad om egne deltagere og medlemmer. Blandt andet for at få mere fokus på det eksisterende kulturliv, igangsatte det nyetablerede kulturudvalg i foråret 2006 en proces med dannelse af en lokal kulturkanon for Gladsaxe Kommune.

Gladsaxe Kommune består af fem bydele, uden et naturligt centrum for hele kommunen. Hvis man spørger en borger, hvor han/hun bor vil svaret typisk være bydelen og ikke Gladsaxe. Fordi der ikke er et centrum for byen, retter mange borgere deres indkøbsvaner og orientering mod andre byer, der støder op til kommunen. F.eks. er Herlev og Lyngby naturlige fokuspunkter for mange i Gladsaxe Kommune. Der findes ikke ét postnummer for Gladsaxe; i Mørkhøj er postnummeret 2730 Herlev, og i det nordlige af Gladsaxe er postnummeret 2800 Lyngby. Postnummeret er naturligvis ikke afgørende for den lokale identitet, men hvis man samtidig arbejder i København, køber ind i Lyngby, benytter kultur- og fritidstilbud der, og i øvrigt ikke kommer på Gladsaxe Rådhus, som ligger midt i kommunen, så er der ikke meget, der kan give lokalt tilhørsforhold og identitet.

Formålet med den lokale kulturkanon for Gladsaxe Kommune var at få øget fokus på det eksisterende kulturliv, og at få gjort borgerne bevidste om deres lokale område og hvilke herlighedsværdier, der findes netop her. I Kulturudvalgets dagsorden, hvor forslaget om at lave en lokal kulturkanon blev behandlet, hed det således:

"For at udgive en Gladsaxe Kulturkanon bør en bred debat sættes i gang for alle borgere såvel individuelt som i grupper, om hvad de synes er de vigtigste og største kulturværdier. Det er Kulturkanonens formål at medvirke til at understøtte den identitet og sammenhængskraft, som findes blandt kommunens borgere. Derfor er borgerdeltagelsen en absolut nødvendighed"⁸.

I dette citat ligger der nogen interessante antagelser, som vi vil vende tilbage til i senere kapitler. Men vil dog lige med det samme bemærke antagelsen om, at der findes en fælles identitet blandt kommunens borgere, og at sammenhængskraft kædes sammen med dette. Yderligere antages det, at borgerdeltagelse er en forudsætning for at understøtte denne tilstand.

For at skabe den lokale kulturkanonen skulle borgerne have mulighed for at aflevere forslag til indhold i kanonen. Disse kunne afleveres enten i opstillede postkasser på centrale steder i kommunen eller elektronisk, og via konkurrencer for forskellige aldersgrupper og målgrupper. Der ud over var der kanon-torsdag hver torsdag i september, oktober og november med kulturelle oplevelser og debat. Her blev kulturinstitutioner, kulturelle foreninger og aftenskoler involveret i planlægning og gennemførelse. Kanontorsdagene med kulturelle temaer, så som dans, sang, film og musik, skabte god fokus på det rige kulturliv i byen, både for deltagerne og via lokalavisen, der har dækket arrangementerne.

De fleste borgere har via lokalavisen, deres foreningsliv eller ved opslag nok bemærket, at der var gang i noget med en kulturkanon. Men det er ikke lykket at få særlig mange til at tage stilling og aflevere deres egne forslag til hvad, der skal være med i den lokale kanon. I sager som berører den enkelte borger direkte, som nedlæggelse af lokal skole eller

⁸ Dagsorden for Kulturudvalget, Gladsaxe Kommune, 14.03.2006, pkt. 26

anlæggelse af motorvej gennem byen, kan der mobiliseres mange ressourcer. Men et kulturprojekt som dette, der ikke har direkte indflydelse på den enkelte borgers liv og dagligdag, er det svært at få borgernes deltagelse i. Der er samlet indgået knap 500 forslag fra borgerne (og der var mulighed for at aflevere flere fra samme person), så ud af 62.000 borgere er det ikke mange, der har indleveret forslag. Samlet har langt flere deltaget i kanon-torsdagene, men alligevel ikke afleveret forslag.

Kendetegnende for Gladsaxe Kommune, som det også fremgår af de indkomne forslag, er, at det er hverdagslivet der tæller. Blandt de kulturtilbud, der sættes højest er den kommunale biograf og biblioteket. Blandt arkitekturen er det svømmehallen, og af kulturelle oplevelser nævnes byfesten og handelsstandsforeningens markedsdag med aftenåbent.

I den kommunale politik lægges netop vægt på de gode faciliteter og muligheder for borgerne. I en kommune, der ligger så tæt på København, er der ingen intention om at forsøge at trække turister til. Der findes mange virksomheder, fordi tilkørslen er nem, og Københavns nærhed er attraktiv for mange. Man har ikke problemstillingen med at trække kvalificeret arbejdskraft til, som jyske provinsbyer kæmper med, for i Københavns nærhed er mange højtuddannede bosat. Gladsaxe-borgerne kan nemt tage til København og andre kommuner for at opleve stor kunst, museer og internationale koncerter, så kommunen ser primært sin opgave som at skulle gøre byen attraktiv for borgerne i hverdagslivet og give dem gode muligheder i fritiden med idræt og foreningsliv.

Dette er udtrykt godt gennem dette citat fra en gymnasieelev på Gladsaxe Gymnasium:

"Gladsaxe er jo et sted man bor, - og lever".⁹

Hun uddybede videre med, at det er et godt sted med mange gode muligheder for borgerne i hverdagen.

⁹ Debat om Kulturkanon med 2. g-klasse på Gladsaxe Gymnasium, 01.12.2006

Dragør

Dragør Kommune har ca. 13.000 indbyggere fordelt på to (nu faktisk tre) bydele. Ved kommunesammenlægningen i 1970 blev Dragør slået sammen med St. Magleby og siden er et nyt parcelhuskvarter, Søvang, kommet til som en ny bydel. Der er dog i mange borgeres bevidsthed stadig forskel på at bo i "byen", dvs. Dragørs gamle bydel ved havnen og "på landet" (St. Magleby var oprindeligt landbrugssamfund med grønsagsdyrkning som speciale).

Dragør Kommune har på trods af sin ringe størrelse valgt at fortsætte som selvstændig kommune, – dog med forpligtende samarbejde med Tårnby Kommune på udvalgte områder. Ved en folkeafstemning stemte 75 % af borgerne for fortsat selvstændighed. Kommunalbestyrelsen har siden sidste valg haft en politisk sammensætning bestående af en flertalsgruppe med tre socialdemokrater, syv konservative, og en lokalliste, samt en opposition på fire Tværpolitiske medlemmer, - sidstnævnte må betegnes som medlemmer af den kreative klasse.

I kommunen findes ikke meget socialt boligbyggeri, langt størstedelen af boligmassen er ejerboliger. Befolkningssammensætningen er "atypisk" i forhold til andre kommuner af samme størrelse, sandsynligvis pga. kommunens boligpolitik. Andelen af højtuddannede og vellønnede/formuende borgere er relativ stor i forhold til andelen af middelklasse og arbejderklasse, og der er få flygtninge/indvandrere.

Dragør har et relativt rigt kultur- og fritidsliv, to biblioteker, to statsanerkendte kulturhistoriske museer, et lokalarkiv, en privatejet biograf, en musikskole (med mange deltagere) samt ildsjæle bl.a. i kirke- og foreningsregi, der står for en bred vifte af kulturelle arrangementer, som typisk har stort deltagerantal.

I Dragør Kommune iværksatte man i sommeren 2006, efter politisk ønske, en strukturanalyse på fem udvalgte områder, herunder biblioteksområdet. Udgangspunktet var, på baggrund af kommunens økonomiske situation, at få en langsigtet strategi for udviklingen af Dragør Kommune. De øvrige områder var boligområdet, skoleområdet, daginstitutionsområdet og ældreområdet. Undersøgelsen blev foretaget af et uvildigt

konsulentfirma i samarbejde med kommunens forvaltninger. Rapporten blev udarbejdet på meget kort tid, da den skulle indgå i budgetforhandlingerne.

Et flertal i kommunalbestyrelsen vedtog at arbejde for en "reformpakke" inden for de fem områder. Efterfølgende er der iværksat en nærmere konsekvensanalyse af disse områder, denne gang via nedsatte arbejdsgrupper med deltagelse af afdelingschefer, personale og brugere/borgere på de fem områder. Materialet fra arbejdsgrupperne skulle indgå i den politiske behandling.

I forbindelse med budgetvedtagelsen for 2007 blev der bl.a. vedtaget en række (drastiske) besparelser på kulturområdet. Nedskæringer på museer, biblioteker, biografitilskud og øvrig kulturel virksomhed, – samt indførelse af fuld brugerbetaling på f.eks. børneteater og børnefilmklub. Sparerunden satte gang i diskussionen om det hensigtsmæssige i at bevare Dragør som selvstændig kommune. Det har skabt en del debat både i lokalpressen og ved et nyligt afholdt borgermøde. Dragørs borgere viser stor interesse for den lokale kulturarv. Salg af historiske huse – bibliotek og arkivbygning - til private formål er i spil i forbindelse med de politiske drøftelser om "reformpakken".

Flertalsgruppen ønsker bl.a. en udvikling af biblioteksvæsenet. De foreslår ét moderne bibliotek, der skal fungere som et samlet kulturcenter i kommunen, dvs. en sammenlægning af de to nuværende biblioteker samt lokalhistorisk arkiv. Set i en biblioteksfaglig optik kunne dette både være ønskeligt og tiltrængt. Det ene bibliotek ligger i en fredet bygning i det gamle Dragør, og lokalarkivet har ligeledes til huse i en historisk bygning. Udfordringen er både at finde økonomi til udviklingen og en hensigtsmæssig placering af et nyt kulturhus.

Den 6. december 2006 afholdtes et borgermøde, hvor ca. 300 borgere deltog. Næsten alle ca. 30 debatindlæg var imod den fremlagte "reformpakke", og for bevarelse af kulturarven. De historiske bygninger anses for at have værdi for Dragørs image som "den hyggelige gamle gule by ved havnen".

Her følger et par citater fra borgermødet:

”Nu er alt pludselig truet: Skole, bibliotek, biograf, museer, lokalarkiv. Det er byens fællesskab, der fjernes. ”Sadolins Hus” (biblioteket) har siden indvielsen været for alle kommunens borgere. Ved salg fjernes muligheden for, at de mange kan opleve en vigtig kulturarv”.¹⁰

”Dragørs herlighedsværdier har medført attraktion og høje ejendomspriser, – fordi vore forfædre har passet på miljøet. Vores miljø er også et resultat af tidligere prioriteringer og fravalg. Byens fælles rum er vigtige for bykvaliteten, – men skal også kunne fungere på moderne vilkår”.¹¹

Dragørs borgere giver udtryk for en følelse af fællesskab, – en fælles lokal identitet, som giver en særlig sammenhængskraft. For ca.10 år siden resulterede dette lokale sammenhold i omstødelse af politiske beslutning om nedlæggelse af skole og bibliotek. Og senest i forbindelse med strukturreformen viste det sig ved beslutningen om at bevare selvstændigheden, på trods af de kun 13.000 indbyggere.

Hvordan vil byudviklingen blive, hvis reformpakken realiseres? – Vil Dragør så forsat kunne tiltrække gode skatteborgere?

”Skal vi acceptere, at vi mister en del af vores kulturarv i udviklingens navn, at vi naturligvis ikke kan leve i et museum, at der må sorteres i kulturarven, så vi bevarer det ypperligste – men hvem bestemmer det! Og har de ret og hvad er udvælgelseskriterierne?”¹²

¹⁰ Repræsentant fra Dragør Bevaringsnævn, som har arbejdet med sikring af byens kulturværdier siden 1934

¹¹ Deltager i borgermøde, 6.12.2006

¹² Kjeld Buciecks forelæsning ”Kulturmiljø og kulturarv i kulturhistorisk perspektiv” den 9. september 2006

Kapitel 2: Model for kulturpolitik

En kommunes opgave er at løse praktiske opgaver for borgerne med børnepasning, undervisning, ældreomsorg og lignende. Hvorfor er kultur- og fritidsområdet blevet en kommunal opgave? Der er mange forskellige forklaringer på og argumenter for, at skatte kroner skal bruges på kultur og fritid for borgerne. Over tid er der blevet brugt forskellige argumenter og også i vores tid lægges forskellige argumenter til grund, alt efter politisk ståsted og personlige holdninger og interesser.

Den danske kulturforsker Dorte Skot-Hansen har i forbindelse med et EU-projekt om kulturpolitik i 23 europæiske byer EURO CULT21¹³ udarbejdet en model, The 4 E's, der afspejler diskussionen om rationaler eller legitimeringer af kulturpolitik. Hun skriver i indledningen:

"What is the overall goal and how do politicians legitimise the fact that taxpayers' money is spent on purposes that are obscure to a large segment of the voters? Policies always come with a rationale – so should cultural policies".¹⁴

Vi vil anvende EURO CULT 21-modellen til at se på, hvilke rationaler for kulturpolitik, der anvendes i forbindelse med cases fra vores kommuner.

Dorte Skot-Hansens model indeholder fire rationaler "The 4 E's" (samt et femte E, som vi vil vende tilbage til lidt senere)

- Enlightenment (oplysning)
- Empowerment (social udvikling)
- Economic Impact (økonomisk vækst)
- Entertainment (underholdning)¹⁵

¹³ Skot-Hansen, 2005

¹⁴ Skot-Hansen, 2005, s. 31

¹⁵ Skot-Hansen, 2005, s. 33

Dorte Skot-Hansen mener, at disse fire rationaler, med mere eller mindre vægt, alle eksisterer ved siden af hinanden i den lokale danske kulturpolitik¹⁶.

Her vil vi give en kort gennemgang af de fire rationaler, og sideløbende komme med eksempler på kulturelle initiativer og aktiviteter i Dragør Kommune indenfor de forskellige rationaler.

Enlightenment – Oplysning:

Alle befolkningsgrupper skal have adgang og kendskab til kunsten og finkulturen. Dette giver dannede borgere, der kan deltage i det demokratiske samfund. Statsstøtte til kunstudøvere og de store klassiske kulturinstitutioner er typisk hængt op på denne tanke. Dette var oprindeligt også tanken bag folkebibliotekerne, som gav borgerne mulighed for at møde litteratur.

The enlightenment rationale has become visible and manifests itself in the cultural policy of the cities through subsidies for the production of the arts, the preservation of heritage, access to the arts and high culture in cultural institutions (...) and through arts education both for children and young people in arts education programmes and more specific arts education for professionals”.¹⁷

Som et eksempel på oplysningsaspektet i Dragørs kulturliv kan nævnes lokalarkivets samarbejde med Kulturforeningen om erindringsværksteder. Formålet er primært at indsamle og bevare erindringer/fortællinger fra Dragørborgere, som enten nedskrives eller optages på bånd eller film til glæde for eftertiden, – som en del af kulturarven.

Empowerment – Social udvikling

Kultur og socialpolitik kædes her sammen. Argumenter for at investere i kulturprojekter er, at kulturen kan bruges til at bevidstgøre borgere om deres situation eller egen kultur, hvilket bl.a. ses ved integrationsprojekter for flygtninge eller indvandrere eller kulturprojekter i belastede boligområder. Bibliotekerne er med her med nye opgaver som

¹⁶ Dorte Skot-Hansen, oplæg i Danmarks Biblioteksforening, Holckenhavn, 15.09.2004

¹⁷ Skot-Hansen, 2005, s. 33

eksempelvis lektiecafeer for indvandrerbørn. I Dragør samarbejder biblioteket med "Kongelundscentret" (asylcenter), dels med tilbud om depoter af materialer på både dansk og fremmede sprog, dels tilbud om besøg på biblioteket, med introduktion til, hvad biblioteket kan hjælpe med i forhold til integrationen. På en daginstitution, hvor der er særlig mange fremmedsprogede børn, er der oprettet et børnehavebibliotek, hvor der bl.a. tilbydes materialer på børnenes fem forskellige "egne" sprog.

"Culture should give new identity to the marginalized and oppressed groupings".¹⁸

Det førnævnte initiativ med erindringsværksteder kan også have en effekt på deltagernes indbyrdes relationer – et socialt aspekt – empowerment. Der finder en bevidstgørelse sted blandt deltagerne, således at den lokale identitet styrkes.

Economic Impact – Økonomisk vækst

Kulturen bruges som løftestang for økonomisk udvikling og synliggørelse af den enkelte kommune. Kommunen kan via et stærkt kulturelt image forsøge at tiltrække turister, tilflyttere og erhvervsliv. Argumenter for at kommunen skal investere i typisk store og prestigefyldte kulturprojekter er, at det på længere sigt vil give økonomisk vinding for byen.

"investment in the arts had an effect in stimulating economic activity generally".¹⁹

Dragør vil som andre byer gerne tiltrække turister, men politisk (og økonomisk) satses der ikke meget på markedsføring for at gøre opmærksom på Dragørs unikke herligheder. Det er normalt ikke økonomisk vækst, der er på dagsordenen, når der tales kultur i Dragør Kommune. Dragørs to kulturhistoriske museer, Amagemuseet og Dragør Museum, stod i 2005 som arrangør af et "flydende marked". Gamle træskibe fra ind- og udland kom til Dragør Havn, som var omdannet til en livlig markedsplads, med salg af frugt, grønt m.v. Levendegørelse af historien på denne måde har stor interesse, i alt ca. 20.000 mennesker besøgte byen på en weekend.

¹⁸ Skot-Hansen, 2005, s. 33

¹⁹ Skot-Hansen, 2005, s. 34

Entertainment – Underholdning

Underholdningsværdien er typisk ikke nok som argument for at investere i kulturprojekter, men man kan inddrage argumenter om borgernes livskvalitet og trivsel og på denne måde legitimere kulturelle tiltag. Traditionelle oplysende kulturinstitutioner er begyndt at benytte de mere underholdende metoder for at lege lærdommen ind eller for at lokke folk til. Dette opstår sandsynligvis også, fordi en større konkurrence på det kulturelle felt påtvinger det, med eksempelvis kommercielle udbydere af forlystelses- og oplevelsesparker.

"The tendency og prioritising entertainment above enlightenment in museums corresponds to changing audience expectations".²⁰

Et eksempel på, hvordan kulturformidling både kan være oplysende og samtidig underholdende, kan ses i den måde moderne museumsformidling finder sted på. På Amagermuseet er ca. 100 frivillige med til at levendegøre historien. De frivillige "optræder" på museet iført gamle dragter, der er smagsprøver på den gammeldags mad, man kan klappe bondegårdens dyr osv. Man kan diskutere om dette er "tivolisering", eller det giver større effekt/interesse for historien, når formidlingen bliver populariseret. Man kan spørge om autenciteten forsvinder, – eller om det er en acceptabel måde "at sælge varen" på, som passer til nutidens mennesker.

De fire argumentationstyper ser man sideløbende i dansk kulturpolitik, men der kan også lægges en historisk udvikling ned over dem. Der er sket en udvikling, hvor nye legitimeringer er kommet til, mens de tidligere stadig består og bruges. Vi vil sammenholde de fire E'er med den historiske udvikling.

Kulturpolitik i historisk perspektiv

Franco Bianchini laver i "Cultural planning for urban sustainability"²¹ en historisk oversigt over urban kulturpolitik i Vesteuropa. Denne vil vi sammenholde med Ingelise Konrads historiske gennemgang af kulturpolitikens udvikling i Danmark i "Kulturpolitik på tværs"²².

²⁰ Skot-Hansen, 2005, s. 35

²¹ Bianchini, 1999, s. 3-6

²² Konrad, 2002, s. 51-63

- Fra slutningen af 1940'erne til slutningen af 1960'erne: Oven på verdenskrigens strabadser ønskede man at uddanne og civilisere Europas befolkning. Dette afspejledes i et ønske om at gøre finkulturen tilgængelig for hele befolkningen. I Danmark var projektet med opbygning af velfærdsstaten i gang, og her var hele befolkningens lige muligheder vigtige, - også til kulturelle oplevelser. Der byggedes teatre og museer i provinsen, så finkulturen kunne nå så bredt ud som muligt. Dorte Skot-Hansen mener, at Enlightenment har rødder helt tilbage til oplysningstiden, men Bianchini fremfører, at det særligt er i efterkrigstiden, at argumenterne og tankegangen gør sig gældende i forhold til kulturpolitikken.
- 1970'erne til starten af 1980'erne: Arbejdstiden afkortedes og der blev mere tid og økonomi til fritid og kultur, både i den personlige og i den offentlige økonomi. I Danmark afspejledes dette i, at der byggedes medborgerhuse, dannedes studiekredse og græsrodsbevægelser. Folkeoplysningen og foreningsdemokratiet var i højsædet, det var borgernes egen kulturelle udfoldelse og folkekulturen, der var i fokus. Kulturen virkede som Empowerment med tiltag og initiativer nedefra. Når vi i dag taler om empowerment-projekter er det ofte tiltag oppefra, for at udvikle svage befolkningsgrupper eller boligområder.
- Fra midten af firserne til i dag: Politikerne får øje på kulturens økonomiske potentiale i at tiltrække turister og virksomheder. Fokus bliver på markedsføring af byen ved hjælp af kulturen. I Danmark ses en periode, hvor store kulturhuse og andre prestigeprojekter etableres for at positionere den enkelte by i forhold til andre byer, både nationalt og internationalt. Economic Impact er i dag et rigtig godt argument i lokal politik for at satse på kulturelle projekter og opbygge et kulturelt image af byen. Dorte Skot-Hansen ser et problem i, at alle kommuner konkurrerer med hinanden på dette.

Som det ses er de tre argumentationstyper blevet brugt gennem historien, og bliver det også stadig. Det fjerde aspekt, Entertainment-argumentet, er derimod ikke så brugt i Danmark. Der er eksempelvis ikke tradition for at give kulturstøtte til forlystelsesparker og sommer/badelande. Spørgsmålet er om underholdning og sjov vil blive et mere gyldigt

argument i fremtiden og dermed kunne legitimere kulturstøtte. Dette fører videre over i Dorte Skot-Hansens femte E:

Experience – Oplevelse

Dorte Skot-Hansen argumenterer for, at dette rationale bør være over de øvrige fire rationaler. Kulturen skal ikke være instrumentel og virke som et middel for noget andet, som de øvrige rationaler er udtryk for. Kulturen er værdifuld i sig selv, den æstetiske oplevelse giver vores liv dybde og intensitet og er dermed et mål i sig selv.

Man kan diskutere, hvorvidt der er forskel eller sammenhæng mellem underholdningsrationalet og oplevelsesrationalet. Er det to sider af samme sag? Et eksempel: Dragør Kirke stod som arrangør af en U2 koncert med Die Herren. Koncerten blev holdt i kirken, men da man på forhånd antog, at der ville blive fuldt hus til den gratis koncert, blev koncerten også vist på storskærm uden for kirken. Var det den "ægte oplevelse" at være indenfor i kirken og underholdning udenfor ved storskærmen?

Som et andet eksempel kan nævnes en årlig "Børnekulturdag", som afholdes på Cirkuspladsen i Dragør. Her er "oplevelsen" for de deltagende børn i fokus. Initiativtagerne (en tværsektoriel børnekulturgruppe) har besluttet, at der ikke skal være kommerciel underholdning, – det er kultur for børn, af børn og med børn. De deltagende børn oplever her andre børns aktiviteter, optræden, lege m.v. Det giver børnene en fornemmelse af at være en del af en større "sammenhæng". I forbindelse med børnekulturdagen i 2005, hvor der var stort fælles optog gennem byen med deltagelse af alle kommunens børneinstitutioner, udbød en pige fra et fritidshjem spontant: "Øj, hvor er vi mange, – jeg vidste slet ikke, at der er så mange børn i Dragør".

Et besøg på et kunstmuseum kan også være en stor æstetisk oplevelse, der sætter dybe spor i sindet og dermed giver livskvalitet. - Og det er vel det kultur handler om!

Beth Juncker, professor i Børnekultur ved Danmarks Biblioteksskole argumenterer også for, at kulturen og den æstetiske oplevelse er målet i sig selv²³. Hun mener, at børnekultur

²³ Beth Juncker, oplæg ved Børnekulturkonference, Gladsaxe Kommune, 23.11.2006

ikke skal bruges til at skabe kreative mennesker, fordi disse fremmer vores internationale konkurrenceevne, eller fordi at børn, der har udfoldet sig kreativt, lærer bedre. Vores børn skal møde kultur og kunst og selv være skabende, fordi det i sig selv er værdifuldt. Med Beth Junckers egne ord; fordi det kvalificerer nuet. For eksempel er skolepolitikens formål at kvalificere fremtiden, mens den kulturelle oplevelse er målet i sig selv. Dette kan også omsættes til kulturpolitikken, den skal være med til at kvalificere borgernes liv her og nu.

Man kan sætte spørgsmålstegn ved om Skot-Hansens kulturmodel er så anderledes end Pierre Bourdieus fra 1979²⁴. Bourdieu introducerede de tre begreber; økonomisk kapital, social kapital og kulturel kapital. Begrebet kulturel kapital rummer, hvad Skot-Hansen kalder oplevelsen, altså kunst for kunstens egen skyld, - den sublime oplevelse.

National og lokal kulturkanon

Brian Mikkelsens projekt med dannelsen af en national kulturkanon er i høj grad et oplysningsprojekt (enlightenment). Det var eksperter indenfor de enkelte kunstarter, der pegede på det bedste og mest betydningsfulde i den danske kulturarv. Målet er, at alle borgere (og skoleelever) skal have kendskab til den danske finkultur. Det er et dannelsesprojekt, hvor vi via kulturen opdrages til at blive en del af den danske tradition og det demokratiske samfund.

Kulturkanonen i Gladsaxe Kommune tager sit afsæt i borgerne. Det har under hele forløbet ligget Kulturudvalget meget på sinde, at den lokale kulturkanon skulle være udvalgt og besluttet af borgerne. Projektet bygger på social udviklings-tankegangen (empowerment), et ønske om at bevidstgøre borgerne om deres by og opbygge en fælles identitet.

Skot-Hansens model for kulturpolitik kan hjælpe til en større bevidsthed om bevæggrunde og argumentationer. Ved at være bevidst om formålet med et kulturelt projekt eller indsats, kan man argumentere tydeligere for det. Med eksemplet fra Gladsaxe Kommune kunne den konservative kulturudvalgsformand formodentlig med fordel have slået noget mere på argumentet om empowerment for at få mere medvind til projektet i resten af byrådet, der

²⁴ Nielsen, 2006, s. 6-9

har socialdemokratisk flertal. Her er man tilbøjelig til at tænke på Brian Mikkelsens konservative kulturkanon-projekt, som i højere grad var et oplysningsprojekt.

I forbindelse med udarbejdelsen af den lokale kulturkanon har der også været udskrevet en konkurrence for børn og unge, som er blevet udsendt til folkeskoler, SFO'er og klubber. Der har været meget lille interesse for at deltage i konkurrencen, hvilket formodentlig skyldes en vis modstand fra lærere og pædagoger mod et klassisk oplysningsprojekt. Hvis planlægningsgruppen havde været mere bevidst om disse forskellige rationaler, og slået mere på den sociale udvikling i det udsendte materiale, kunne det være, at det havde vundet mere genklang.

Som embedsmand og politiker på kulturområdet er det brugbart at være opmærksom på modpartens rationaler i en forhandlingssituation. Eller være opmærksom på at nå omkring alle rationalerne for at nå bredest muligt ud. I forbindelse med tværgående samarbejdsprojekter på tværs af traditionelle skel, hvor eksempelvis kulturinstitutioner og erhvervsliv arbejder sammen er det vigtigt at have de forskellige formål for øje. Disse kan godt gå op i en højere enhed til fælles udbytte, men det er nødvendigt at være bevidst om de forskellige udgangspunkter, hvis samarbejdet skal være ligeværdigt og til alles fordel.

Kapitel 3: Social kapital

I dette kapitel vil vi beskæftige os med begrebet social kapital. Hvordan opbygges social kapital og hvad er det godt for? Og kan kultur- og foreningsliv være med til at skabe social kapital i et område? Til at afdække begrebet vil vi bruge den amerikanske forsker og professor i offentlig politik Robert D. Putnam. Vi vil endvidere inddrage Richard Floridas teorier om den kreative klasse for at se på, om tilstedeværelsen af denne klasse påvirker det lokale kultur- og fritidsliv, og om denne påvirkning kan medvirke til at skabe social kapital i et lokalsamfund.

Putnam bruger i bogen "Bowling Alone" fra 2000 begrebet social kapital. Han definerer det som:

*"social capital" refers to features of social organization such as networks, norms, and social trust that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit*²⁵.

Social kapital er fællesskabet og sammenhængskraften i et samfund, som Putnam mener er afgørende, ikke bare for det lokale liv, men for hele landets sociale, økonomiske og politiske formåen.

I Bowling Alone argumenterer Putnam for, at fællesskabet er blevet meget mindre i det amerikanske samfund gennem den sidste halvdel af det 20. århundrede. Han mener, at social kapital kan måles på graden af deltagelse i sociale, politiske og kulturelle aktiviteter, og her er der en tilbagegang. Han bruger bowlingen som eksempel på dette. Samtidig med at der de seneste 20 år har været en fremgang i antallet af folk, der bowler, er der sket en markant tilbagegang i medlemstallet i landets bowlingklubber. Frem for at være medlem af en forening, bowler folk alene. Putnam er i bogen fra 2000 meget bekymret for denne udvikling.

I 2003 udgav Putnam endnu en bog om emnet med titlen "Better Together"²⁶. Denne fokuserer på alle de gode eksempler indsamlet overalt i USA, hvor foreninger opstår og

²⁵ Putnam, *Journal of Democracy* 6:1, Jan 1995, 65-78 (Putnams bog fra 2000 er en udbygning af denne artikel fra 1995)

ildsjæle laver projekter for at opbygge netværk og social kapital. I denne bog er Putnam mere optimistisk omkring samfundsudviklingen.

Putnam mener, at man kan måle social kapital og civilt engagement dels på borgernes deltagelse i foreningslivet og lokalsamfundet (mikroniveau), dels på makroniveau, hvor det eksempelvis er valgdeltagelse og villighed til at stille op som politiker, der viser befolkningens deltagelse.

Putnam søger at finde svar på, hvorfor der er tilbagegang i civilt engagement i det amerikanske samfund. Han har fundet frem til fire årsager²⁷:

1) Familiernes tidspres, 2) den befolkningsmæssige spredning, 3) det øgede fjernsynskiggeri og 4) de generationsmæssige forandringer.

Den tredje årsag, fjernsynskiggeri, beskrives især som problematisk, da fjernsynskiggeri forhindrer os i at deltage i netværk og foreninger, hvor kernen er ansigt-til-ansigt relationer.

I Danmark ser vi ikke denne entydige tilbagegang i det frivillige foreningsarbejde. En netop foretaget undersøgelse af danskernes frivillige arbejde²⁸ viser, at 1/3 af alle voksne danskere laver frivilligt arbejde, og dette er ikke en tilbagegang i forhold til tidligere. Der ses en tendens til, at folk i højere grad specialiserer sig. De gamle brede foreninger oplever en tilbagegang, men derimod opstår utallige nye foreninger og interesseorganisationer, der er mere specialiserede. Dette kan eksempelvis ses ved tilbagegangen i medlemskabet af de politiske partiforeninger og store fagforeninger, mens der er stor tilslutning til interesseorganisationer og sygdomsforebyggende foreninger, som Ældresagen og Kræftens Bekæmpelse, der kæmper for konkrete og vedkommende sager for den enkelte.

Putnam giver fjernsynet skylden for den manglende deltagelse. Vi mener, at det er bredere begrundet. Folk er ikke nødvendigvis mindre aktive, men mulighederne og tilbudene er så

²⁶ Putnam m.fl., 2003

²⁷ Hulgård, 2001, s. 14

²⁸ Social Forsknings Instituttets Frivillighedsundersøgelse, 2006

mange, at den enkelte forening måske oplever medlemstilbagegang, men samlet viser de danske tal, at befolkningen stadig er mindst lige så engageret som tidligere.

Social kapital og velfærdsstaten

Hulgård beskriver i sin artikel fra 2001 i Social Kritik, at Putnams forskning og resultater bruges af konservative til at argumentere for, at velfærdsstaten nedbryder den sociale kapital. Når staten overtager opgaver som pasning af syge og ældre, hvor det tidligere var familie og naboer der trådte til, så nedbrydes den sociale kapital i lokalsamfundet. I USA har der altid været tradition for, at mange sociale opgaver løstes af frivillige sociale foreninger, opgaver som vi i Danmark finder det naturligt, at det offentlige tager sig af. Hvis man som arbejdsløs får socialhjælp, så er det ikke nødvendigt med hjælpeorganisationer til at afhjælpe de fattiges problemer. På denne måde kan der argumenteres for, at velfærdsstaten overtager opgaver som ellers løses af det civile samfund. Men dette gør ikke nødvendigvis befolkningen mindre aktiv og engageret, - det giver måske netop overskud til at involvere sig i kulturelle aktiviteter.

"Det er ikke klart, og som sådan heller ikke klart for mig, hvorvidt velfærdsstaten faktisk i sig selv producerer social kapital, eller hvorvidt steder som har en høj social kapital med en følelse af social solidaritet, derfor støtter flere dyre velfærdsprogrammer. Så det er muligt, at det er den sociale kapital som producerer velfærdsstaten, det er også muligt, at det er velfærdsstaten, som producerer social kapital. Med det er bestemt ikke muligt, forekommer det mig, at velfærdsstaten generelt destruerer den sociale kapital"²⁹.

Som det ses af ovenstående citat, ønsker Putnam ikke at blive spændt for den konservative vogn. Han bruger netop de skandinaviske lande som eksempel på, at en stærk velfærdsstat ikke resulterer i et samfund med lav sammenhængskraft og manglende civilt engagement. Det er uvist om velfærdsstaten er opstået, fordi befolkningerne i de skandinaviske lande har en høj social solidaritet, eller om solidariteten er opstået som konsekvens af velfærdsstaten, men velfærdsstaten betyder ikke i sig selv, at den sociale kapital i et samfund nedbrydes.

²⁹ Hulgård, 2001: Uddrag fra telefoninterview med Putnam, maj 1999

I disse år ses en nedgang i den danske velfærd, hvor der bl.a. spares på børnepasning, hospitaler og ældreomsorg. Samtidig ses en vækst i frivilligt socialt arbejde, hvor frivillige/foreninger løser opgaver, der tidligere blev løst af det offentlige. Som eksempel kan nævnes besøgsvenner, hvor hjemmehjælpen tidligere havde tid til kaffe og snak, og frivillige på sygehusene, hvor personalet tidligere havde bedre tid. Samtidig er der nu langt større involvering af forældre i skolebestyrelser, klasseråd og forældrebestyrelser i daginstitutioner. Disse former for frivilligt arbejde trækker ressourcer fra foreningslivet (kulturelle foreninger og idrætsforeninger), og er formodentlig også med til at forklare, hvordan der kan være fremgang i antallet af borgere, der lavet frivilligt arbejde i Danmark, samtidig med at mange foreninger oplever medlemstilbagegang og problemer med at få frivillige involveret i foreningsarbejdet. Men det er ikke dermed nødvendigvis et udtryk for tilbagegang i engagementet i lokalsamfundet og den sociale kapital.

Afgrænsende og brobyggende social kapital

Putnam skelner mellem to former for social kapital – bonding og bridging.

a) Afgrænsende (bonding) social kapital produceres mellem mennesker, der ligner hinanden, - de deler eksempelvis status og etnicitet, identificerer sig med hinanden og danner eksklusive netværk til gensidig gavn.

b) Brobyggende (bridging) social kapital er sociale netværk blandt mennesker, som er forskellige fra hinanden, - det kan eksempelvis være på tværs af etnicitet, social status og køn.

Putnam observerer, at:

"bridging and bonding social capital are good for different things. Strong ties with intimate friends may ensure chicken soup when you're sick, but weak ties with distant acquaintances are more likely to produce leads for a new job"³⁰.

³⁰ Putnam 2000, s.363

Ovenstående citat viser, at der kan være fordele ved begge typer social kapital afhængig af konteksten. Putnam er bekymret for det fald, som han ser i borgernes deltagelse i f.eks. kirkelivet, politiske partier, foreningslivet og de fjernere familierelationer (eksempler på brobyggende social kapital). Problemet med den afgrænsende sociale kapital kan være, at de enkelte foreninger/netværk lukker sig om sig selv, og udelukker andre/nye medlemmer, og der ingen tværgående kommunikation er mellem de enkelte grupper.

”bonding social capital’ er nødvendigt for at klare dagen og vejen; mens ’bridging social capital’ er afgørende for at komme videre med sit liv”³¹.

Når indvandrere holder meget fast i deres nære netværk med ligestillede fra samme etniske gruppe, er dette af stor betydning for deres dagligdag og for at fungere i et nyt land og fremmed samfund. Men hvis de skal komme videre og deres børn skal blive en del af samfundet, så er bridging nødvendig.

Foreningslivet kan have både det afgrænsende og det brobyggende i sig. Nogle foreninger virker som lukkede fællesskaber, hvor man med ligesindede dyrker sine særinteresser. Andre foreninger virker brobyggende, fordi medlemmer fra mange forskellige grupper samles omkring en særinterese, om interessen så er frimærker, skak eller fodbold er af mindre betydning.

I de fleste kommuner er foreningerne samlet i interesseorganisationer, hvor de i fællesskab kan løse problemer og samlet tale foreningernes sag overfor omverdenen. I Gladsaxe Kommune er der eksempelvis interesseorganisationer for hhv. idrætten, spejderne, kulturelle foreninger og aftenskolerne. Dette er et brobyggende projekt, hvor folk fra mange forskellige foreninger mødes og kan arrangere stævner og events for medlemmerne på tværs af foreningsgrænserne. Men ofte opleves det, at den enkelte forening benytter lejligheden til at fremme foreningens egne interesser frem for fællesskabets. Interesseorganisationerne har repræsentanter siddende i det kommunale Folkeoplysningsudvalg, hvor de sammen med en række byrådsmedlemmer skal forvalte de kommunale tilskud til hele foreningsområdet. Også her opleves det ofte, at

³¹ Hulgård, 2001, s. 23

foreningsfolkene forsøger at fremme egne interesser til egne medlemmers bedste, frem for at se mere overordnet på, hvad der er fælles bedste for borgerne.

Lokalpressen og sammenhængskraft

Putnam fremhæver den lokale avis som af betydning for lokalsamfundet:

"Local newspapers that provide a forum for exchange among editors, reporters, readers, and residents (categories that themselves overlap) play a comparable role. (...) Above all, they provide a common space for common arguments".³²

Lokalaviser kan have væsentlig betydning som brobyggende faktor, da lokalavisen uddeles til alle borgere, uanset personlige interesser, politisk observans og andre faktorer, der ellers spiller ind på folks valg af andre aviser. Lokalavisen er også af betydning for kommunen som talerør til borgerne, både gennem annoncer og artikler. Andre kommunikationsveje, såsom pjecer og hjemmeside, når ikke i samme grad alle borgere.

Spørgsmålet er naturligvis hvor mange, der læser den lokale avis. Undersøgelser viser, at det i størst udstrækning er ældre borgere, der læser lokalaviser. Der ses en tendens til at samtidig med, at verden bliver mindre og vores egne liv mere globale, så fylder de lokale nyheder mindre i nyhedsstrømmen. Der er endnu flere aviser at vælge imellem, der er elektroniske aviser og nyhedsbreve og utallige nyhedsmagasiner og blade for særlige interessegrupper. I hele dette informations-virvar kan den gratis lokale avis, der kommer samtidig med reklamerne, nemt miste sin betydning.

I Dragør planlægges p.t. udgivelse af en børneavis, netop i samarbejde med den lokale avis. Børneavisen tænkes at udkomme som indlæg til lokalavisen fire gange årligt. Avisen skrives af en journalistgruppe på otte børn mellem 10-13 år. Projektets formål er at få børn og unge til at læse avis. Samtidig kan det også være med til at skabe social kapital, i form af opbygning af fælles identitet og fokus på lokalområdet og mulighederne her. Dette vil være med til at skabe sammenhængskraft på børneniveau.

³² Putnam, 2003, s. 292

Den kreative klasse

Vi vil nu inddrage den amerikanske professor Richard Floridas teorier om "den kreative klasse" med udgangspunkt i teksten "Cities and the Creative Class"³³ samt Florida's bog: *The Rise of the Creative Class*, som udkom i 2002³⁴. Floridas hovedtese er, at økonomisk vækst sker i byer, der er tolerante, mangfoldige og åbne overfor kreativitet. Florida beskriver kreativitet som en samfundsmæssig drivkraft med stadig stigende betydning.

Florida mener:

"Den drivende kraft er den menneskelige kreativitet som den afgørende faktor i vores økonomi og samfund. Både i arbejdslivet og andre sfærer af vores liv værdsætter vi kreativitet højere end nogensinde før (...) eftersom kreativitet er den fundamentale kilde til økonomisk vækst, er mennesker den nye tidsalders afgørende ressource. (...) Adgang til talentfulde og kreative mennesker er for moderne virksomheder, hvad adgang til kul og jernmalm var for fremstilling af stål".³⁵

Kreativitet som begreb er forskelligt fra felt til felt, men set over hele spektret, fra kunst og kultur i bred forstand til filosofi, videnskab, procedurer, adfærd og problemløsning, er der en række ligheder, der gør, at man kan tale om en fælles kreativ etos. Kreativitet udfolder sig ofte ved, at forskellige typer af mennesker sættes sammen, iflg. Florida ved mangfoldighed og tolerance.

Et dansk eksempel på dette er fra artiklen 'Virksomheder ansætter kriminelle', der omtaler netværksprojektet High:five, der har til formål at støtte marginaliserede unge. Peter Aalbæk Jensen udtaler:

"at en blanding af forbrydere, retarderede, udlændinge og nogle fra Jylland får kreativiteten til at blomstre på Zentropa"³⁶.

Kreativitetsbegrebet forstås meget bredt hos Florida, og han har valgt at udskille de kreative i en særskilt klasse.

³³ Florida, 2003, *City & Community*, nr. 2, s. 3-19

³⁴ Florida, 2002

³⁵ Florida, 2002, s. 36-38

³⁶ Politiken, 6.11.2006

Florida opdeler samfundet i tre klasser³⁷:

- den kreative klasse
- arbejderklassen
- serviceklassen

Han understreger dog, at:

*"all human beings are creative and all are potentially members of the creative class. It is just that 38 million people – roughly 30 percent of the workforce – are fortunate enough to be paid to use their creativity in their work"*³⁸.

Den kreative klasse er ikke en homogen gruppe, men består af tre kategorier:

- bohemer - f.eks. kunstnere, skuespillere, designere og fotografer
- den kreative kerne – f.eks. arkitekter, bibliotekarer og ingeniører
- de kreative professionelle - f.eks. ledere, jurister, økonomer

Florida udtaler i artiklen: 'Gøgeunger' i Politiken 15.9.2006:

*"at mere end 40 millioner amerikanere allerede arbejder i den kreative sektor, samt at der i løbet af de næste 10 år vil blive skabt 10 millioner nye arbejdspladser indenfor denne sektor. Hvis den nuværende vækstrate forsættes, vil der snart være flere arbejdspladser inden for den kreative sektor end inden for hele produktionssektoren"*³⁹.

Florida sætter i artiklen spørgsmålstegn ved den kreative classes "sejrsgang". Han fremfører, at det kan medføre, at der skabes øget ulighed både internt i landene og på globalt plan. For at undgå den øgede polarisering mellem to samfundsklasser, de højtuddannede, højtlønnede kreative og de lavtlønnede ufaglærte i servicesektoren, mener Florida, at den politiske udfordring i det 21. århundrede er at gøre servicesektoren til mere vellønnede job for middelklassen.

³⁷ Florida, 2002, s. 40

³⁸ Florida, 2003, s. 8

³⁹ Politiken, 15.09.2006

Hvor finder vi den kreative klasse?

Historisk set har kreative mennesker samlet sig på steder, der var centre for kreativitet, f.eks. Athen, Rom, Firenze, London og i nyere tid San Francisco-området og Silicon Valley. I dag flytter virksomhederne hen, hvor de kreative er – ikke omvendt. Florida mener, at de kreative ikke kun går efter store virksomheder, men efter hvor der er andre kreative. Den kreative klasse stiller særlige krav til arbejdspladserne, omgivelserne og de sociale mønstre.

Hidtil har man troet, at den kreative klasse kun søgte til dynamiske metropoler som New York, Paris og herhjemme København og Århus. En ny rapport fra forskningscentret Imagine.. Creative Industries Research på CBS viser imidlertid, at provinsbyer som Svendborg og Sønderborg også formår at tiltrække mange repræsentanter fra den kreative klasse, men forskellige dele af denne.

Selv om Svendborg kun er landets 18. største by kan den med skønne omgivelser og en speciel stemning tiltrække den mere bohème-agtige del af den kreative klasse, kunstnere, teaterfolk m.fl. Sønderborg derimod har succes med at få naturvidenskabsfolk til området. Virksomheden Danfoss har gjort en stor indsats for at tiltrække ingeniører og i samarbejde med Syddansk Universitet er der opstået en kompetenceklynge inden for ingeniørfaget, som har bevirket, at der er startet en del nye virksomheder. Som et led i Sønderborgs strategiske byudvikling anlægges der nu et stort center på havnefronten, som skal rumme undervisningslokaler til Syddansk Universitet, en koncertsal og andre kulturaktiviteter. Byens succes skaber overskud til større indsatser på områder, som kan være med til at tiltrække flere kreative, - man kan tale om en slags sneboldeffekt.

Et lokalområde som Dragør har ved hjælp af sin beliggenhed med havnemiljø, de gamle gule huse (autenticitet), nærheden til (eller udkant af?) metropol m.m. også formået at tiltrække medlemmer af den kreative klasse – veluddannede og højtlønnede f.eks. mediefolk, politikere, direktører etc. "Den kreative klasse" er villig til, og har økonomisk mulighed for, at bosætte sig i et attraktivt område, selv om huspriserne er dobbelt så høje i Dragør i forhold til det øvrige Amager.

Dragør Kommune har p.t. sat gang i en konsekvensanalyse, der skal afdække de strategiske udviklingsmuligheder for byudviklingen. Der er planer om nyt byggeri, – bl.a. finansieret ved salg af gamle historiske bygninger. Man kan frygte, at en byudvikling, der ikke tager højde for bevaring af kulturarven, vil skade områdets tiltrækningskraft på længere sigt.

De tre T'er

Florida argumenterer for, at konkurrencedygtigheden i den kreative økonomi hænger sammen med nogle bestemte forudsætninger, - de tre elementer **Teknologi, Talent og Tolerance**⁴⁰.

Florida har lavet en række indeks for de kendetegn, man finder i områder med udpræget grad af økonomisk vækst i den vestlige verden. I arbejdet med disse indeks undersøgte han først, om der er sammenhæng mellem teknologisk viden og vækst. Det var ikke entydigt tilfældet. Derefter undersøgte han sammenhængen mellem vækst og antal højtuddannede – målt ved den andel af befolkningen, der har en bachelorgrad eller derover (talent). Her var der heller ikke et entydigt billede. Sidst, og med størst succes, undersøgte han korrelationen mellem antallet af bohemer og homoseksuelle (tolerance) med økonomisk vækst. Tendensen var klar: Tolerance tiltrækker talent og skaber vækst – et kulturelt miljø, hvor der er plads til mangfoldighed, minoriteter og til at leve et "anderledes" liv tiltrækker en innovativ arbejdsstyrke.

Florida kommer med en lang række anbefalinger, f.eks. at bruge penge på kultur, et godt uddannelsesmiljø og udviklingsmuligheder for unge kunstneriske talenter og kreative iværksættere. Desuden giver han, vedr. bylivet, det råd at værne om og restaurere den ældre del af bygningerne, med fokus på det autentiske og oprindelige i byens udtryk. Det sidste er et aktuelt emne i Dragør Kommune, hvor der p.t. foregår en heftig debat vedr. den omtalte "reformpakke". Denne indebærer en del store ændringer i byudviklingen, bl.a. salg af historiske bygninger, der udgør en del af kulturarven i kommunen.

⁴⁰ Florida, 2003, s. 10

Den kreative klasse og dannelse af social kapital

Vi vil nu prøve at skitsere vores oplevelse af, hvordan kultur- og foreningslivet i et mindre lokalsamfund (Dragør) kan drage nytte af den kreative klasse og den sociale kapital både i form af afgrænsende (bonding) og brobyggende (bridging) social kapital.

Som beskrevet i kapitel 1 har Dragør et meget rigt foreningsliv – ca. 200 foreninger, hvilket er et relativt stort antal, kommunens ringe størrelse taget i betragtning. Dragørs befolkningssammensætning er atypisk, idet området har tiltrukket mange fra den kreative klasse, relativt veluddannede og rimeligt højtlønnede. Der er ikke særlig meget socialt boligbyggeri i kommunen og få flygtninge/indvandrere.

Kulturlivet drager på flere måder nytte af den kreative klasse, – f.eks. i form af donationer fra enkeltpersoner til køb af kunstværker, erhvervelse af ejendomme m.v. Desuden er der mange fra den kreative klasse, der har gode forbindelser til fondsbestyrelser og lignende. Det betyder bl.a., at de to museer har let ved at finde sponsorer, f.eks. sponseres en museumsbil af forskellige lokale erhvervsvirksomheder.

Når foreningslivet skal finde interessante foredragsholdere, er det ikke noget problem, tidligere og nuværende politikere, mediefolk, direktører m.v. stiller gerne op. En særlig stolthed over at bo i Dragør findes også blandt en stor del af byens 13.000 indbyggere. I forbindelse med strukturreformen var der folkeafstemning om kommunesammenlægning med Tårnby eller selvstændighed. 75 % var for selvstændighed.

Man kan antage, at dette er tegn på, at der i Dragør findes en høj grad af sammenhængskraft og lokal identitet. At et lokalsamfund som Dragør, der i udpræget grad tiltrækker borgere fra den kreative klasse, har så aktivt et lokalt foreningsliv og en stærk lokalfølelse, taler imod Floridas antagelse om, at disse faktorer ikke spiller en nogen rolle i den kreative classes bevidsthed. Det aktive foreningsliv og den store borgerforening tyder på en høj social kapital i kommunen, og man kan forestille sig, at dette også er medvirkende til, at Dragør er et attraktivt sted at bo.

Den lokale tradition med deltagelse i foreningsliv m.v. har for nogle foreningers/netværks vedkommende en tendens til at skabe så stærke bånd, at det kommer til at virke ekskluderende, hvor det er meget vanskeligt at komme ind som ny. Til gengæld er der bred opbakning (ca. 800 medlemmer) til Borgerforeningen, som holder møde hver mandag året rundt med interessante foredrag, – noget der på mange måder er med til at skabe lokal identitet eller sammenhængskraft.

Florida påpeger, at den kreative klasse ikke har så mange stærke bånd, men til gengæld mange svage bånd i deres netværk. De deltager ikke så ofte i de traditionelle organisatoriske former, de "bowler alene" og ikke som medlem af en klub.

Individualiseringen har bevirket, at mange i stedet for at dyrke sport sammen, nu individuelt melder sig ind i f.eks. en fitness-klub, hvor man kan komme, når man har tid og lyst. I forhold til sundheden og forebyggelse af sygdomme er den individuelle motion jo rigtig god, - men hvad med foreningslivet, demokratiet og det forpligtende fællesskab?

Viljen og lysten til at deltage i frivilligt arbejde hos borgerne i Dragør er stor, hvilket til en vis grad hænger sammen med, at der hos den kreative klasse er "overskud", – både økonomisk og fysisk til at gøre en indsats for at hjælpe andre. Det kan være som besøgsvenner, i forbindelse med nødhjælpsarbejde og frivilligt socialt arbejde, som lektiecafeer for flygtninge. Konklusionen må være, at den kreative klasse i Dragør har en betydning i lokalsamfundets kultur- og fritidsliv. Vores erfaring med forenings- og kulturlivet i Danmark viser i modsætning til Floridas teori, at det netop er folk fra den kreative klasse, der har overskud og ressourcer til at engagere sig i foreninger og frivilligt arbejde.

Florida vs. Putnam

I artiklen 'Cities and the Creative Class' kritiserer Florida Putnams konklusioner omkring social kapital. Florida ser ikke noget problem i, at den sociale kapital går tilbage. Han mener, at moderne mennesker (den kreative klasse) ikke længere ønsker og har behov for de snærende bånd, som han anser den sociale kapital for at være. Florida kan have ret i, at der er en ny form for behov for netværk i dag end tidligere. Hvor man tidligere var født ind i et lokalsamfund eller forblev i det samme foreningsliv gennem hele livet, så har den enkelte borger i dag langt flere forskellige netværk at indgå i, både gennem et livsforløb og

i hverdagen. Men dette betyder ikke nødvendigvis, at de sociale bånd og netværk er af mindre betydning for nutidens mennesker.

Putnam ser på social kapital ud fra et samfunds synspunkt, hvor der er behov for netværk, samspil og interaktion i samfundet, for at skabe trivsel for befolkningen generelt. Florida ser ud fra et individuelt synspunkt, hvor mange mennesker umiddelbart fungerer fint her og nu, uden nødvendigvis at kende deres naboer. Spørgsmålet er, hvordan vores samfund vil fungere på længere sigt, hvis ikke det civile samfund findes og fungerer.

Floridas mål er at vise, hvad der skaber økonomisk vækst og udvikling i et område, og der er de tre T'er væsentlige for at tiltrække den kreative klasse. Men Putnams mål er ikke økonomisk vækst, men snarere trivsel. Derfor kan det være svært at sammenligne de to diskurser, som Florida gør i artiklen. Florida er skeptisk overfor social kapital, som han anser som en begrænsende og fastlåsende faktor. Her kan man betragte Florida og Putnam som enige, for Putnam understreger netop bonding social capital som et problem, da det kan virke afgrænsende.

Putnam laver den skelnen mellem de to former for social kapital, fordi han mener, at de har forskellig betydning. Han fremhæver netop bridging social capital, som nødvendig og fremmende for samfundet. Florida fremhæver de mange svage bånd, frem for de stærke. Begge dele er nødvendige, men der kan måske ses en bevægelse til færre stærke (familie og få venner) til mange svage (netværk i arbejdsliv og fritid). Dette kan man høre både Florida og Putnam fremføre, og dette passer også til vores beskrivelse i indledningen af nutidens samfund med mange skift og valg gennem livet.

Kapitel 4: Byens identitet

Patsy Healy beskæftiger sig i sin artikel "On Creating the 'City' as a Collective Ressource"⁴¹, med spørgsmål og problemstillinger, som vi finder relevante i forhold til at komme nærmere ind på byens identitet og lokal identitet i en storby. Hun arbejder med spørgsmål som, hvordan skabes lokal identitet i en storby? – På tværs af bydele, sociale og kulturelle skel og forskellige interesser? Kan det lade sig gøre at skabe en fælles opfattelse af byen? – Og er det nødvendigt?

Enhver by består af mange byer

"In any city, there are many cities which could be imagined and articulated as expressions of 'the City'".⁴²

Healy's budskab er, at prestige-projekter med forsøg på at markedsføre en by med titler som "the Competitive City" eller "the European City" i konkurrence med andre storbyer, ikke giver nogen mening for indbyggerne i byen.

For borgerne i en by er der utallige opfattelser af byen, både hvordan den afgrænses og defineres, og hvordan den opfattes. Det er for Healy disse mange fortællinger og forestillinger om byen, der er interessante. De skal sættes i spil for at skabe medejerskab for den fælles by, blandt borgerne på tværs af alle skel og opfattelser. Hendes mål er at gå fra en centraliseret opfattelse af, hvordan byen er og hvordan man ønsker, at den opfattes udefra, til at turde skabe debat og give plads til de mange forskellige opfattelser af byen blandt byens borgere.

Projektet med at lave én kulturkanon for borgerne i Gladsaxe er udtryk for et ønske om at finde frem til den fælles identitet på tværs af alle forskelligheder blandt borgerne i byen. Forudsætningen for dette projekt, som det også fremgik af citatet side 9 er, at der er en identitet og sammenhængskraft i byen. Men hvis vi går ind på Healys antagelse om, at der findes mange forskellige historier om byen, skulle Gladsaxe Kommune frem for at komme

⁴¹ Healy, Urban Studies, Vol. 39, nr. 10, side 1777-1792, 2002

⁴² Healy, 2002, s. 1778

frem til én kanon, udgive en antologi med 10-20 forskellige kanoner. Det kunne vise byens mange forskellige identiteter, og på denne måde skabe sammenhængskraft på tværs af de forskellige opfattelser.

Dermed kunne kulturkanon-projektet blive et projekt, der kunne binde sammen på tværs af forskellighed, som Putnam ville kalde bridging. Med den ene officielle kulturkanon, der fokuseres på, risikerer man den modsatte effekt, bonding, indenfor den gruppe, der i forvejen er centrale i det "officielle" kulturliv i byen. Man risikerer, at øvrige grupper, der ikke kan identificere sig med dette billede af byen, ikke føler sig som en del af denne historie om byen.

Afgrænsning af byen

Man er som regel ikke i tvivl om, hvornår man er i en by; det kan ses på bygninger, mærkes, høres, fornemmes. Men hvor byen præcis starter og slutter, og hvad der definerer grænserne, både de fysiske og mentale, kan være meget forskelligt, alt efter fagligt udgangspunkt og personlig opfattelse.

Healy kommer med to klart afgrænsede definitioner og så en uendelig. Den første er den fysiske byplanlægnings, med infrastruktur, byplanlægning og land- og byzoner. Den anden er politisk defineret, hvor det er bystyrets og administrationens grænser, der gælder. Den sidste, som også kan kaldes den uendelige, er det ikke muligt at definere endeligt, for det afhænger af individet og dennes egen opfattelse:

"Meanwhile, the social and economic relations of cities, their physical forms and cultural milieux are being continuously reshaped by the way people and other life forms live in them, use collectively available resources, relate to each other and generate images of what the city is and could be"⁴³.

Franco Bianchini laver i sin artikel: "Cultural planning for urban sustainability" fra 1999 fem forskellige dimensioner en by kan defineres ud fra. 1) Den rent geografiske afgrænsning. 2) Det menneskeskabte med bygninger, infrastruktur, pladser m.m. 3) Et samfund af

⁴³ Healy, 2002, s. 1780

mennesker, der interagerer og indgår i sociale netværk. 4) Økonomiske aktiviteter og sammenhænge. 5) Politisk defineret og reguleret enhed⁴⁴.

Sammenholdt med Healys definitioner af byen, så dækker hendes definition af den fysiske byplanlægning både Bianchinis nr. 1 og 2, og spørgsmålet er, om det er giver mening eller øget forståelse at lave denne skelnen. Healy opererer også med den sidste politisk definerede by. Men det er den tredje definition, med et samfund og borgernes liv og netværk, der for Healy er af størst betydning, når byen skal definere sig selv. Når politikere og embedsmænd mest har øje for byens omdømme og image, handler det i høj grad om primært at have fokus på det menneskeskabte, fysiske rum, økonomien og den politiske indflydelse, og ikke i så høj grad på den tredje dimension, hvor det er borgerne og deres netværk og brug af byen, der definerer byen.

I en kommune som Gladsaxe er det svært at se, hvor byen geografisk afgrænses. Hvis det er ud fra bystruktur og bebyggelse, vil man nok være tilbøjelig til at regne Gladsaxe (og andre forstadskommuner) med i København, for de grænser op til hinanden og er vokset sammen. Som politiker og administration definerer man byen politisk: Gladsaxe er den administrative enhed, som byrådet dækker. Men for borgerne i Gladsaxe er det i højere grad deres bydel, de definerer sig i forhold til.

Healy fremhæver også, at for de fleste mennesker er det oftere nærmiljøet eller bydelen, som giver fornemmelsen af hjem:

*"For many people, this sense of home is a mixture of neighbourhood place, social networks and larger city, reinforcing each other to create a positive feeling of dwelling in a place"*⁴⁵.

For mange politikere handler byens kultur mest om økonomi, - om at sælge byen bedst muligt til omverdenen. For at skaffe erhvervsvirksomheder og turister til byen. Det drejer sig om at positionere byen i forhold til andre konkurrerende byer. Healy mener dog, at man

⁴⁴ Bianchini, 1999, s. 1

⁴⁵ Healy, 2002, s. 1781

er ved at få øjnene op for, at et driftigt lokalmiljø også kan have en væsentlig positiv afsmittende effekt på de andre aspekter.

Fortællingen om byen

"Articulating a conception of 'city' in public policy is not so much a work of analysis, but of imagination, og 'calling up' the city into consciousness. Only through some kind of collective mental work can 'the city' as such become an active force with the power to have an influence, as the mental imagery motivates and shapes what people do"⁴⁶.

Det er mentalt blandt borgerne, at byen skal bygges, gennem en fælles forestilling/fortælling om byen. Fortællingen om byen skal give mening for borgerne og udefrakommende, så kan den blive en mobiliserende kraft for den fælles by.

I Dragør er der blandt mange borgere en forestilling/fortælling om Dragør by som noget særligt, på trods af den historiske opdeling i to sogne, – og de deraf følgende "kampe" mellem disse bydele. Der findes et stort medejerskab for den fælles by, – der er tradition for at debattere byen og dens udvikling på borgermøder og i lokalpressen, hvor der er mange læserbreve hver uge. Der er en stærk lokal identitet, en stolthed over at bo i Dragør, et særligt sammenhold/netværk på tværs af skel og opfattelser, der passer fint med Putnams bridging-teori. Den lokale kulturarv, de historiske bygninger, kulturinstitutioner m.v. må antages at være medvirkende til at skabe denne fælles fortælling om byen.

Healy understreger, at selvom byen findes og kan ses, har den ikke nogen vilje i sig selv og kan ikke handle, men byen er alligevel mere end bare en samling bygninger. Det er menneskene og deres forestilling om byen, der giver kraft til politik og handling. Hun bruger London som eksempel. Skal byens 'skyline' tegnes af moderne skyskrabere eller af St. Pauls Cathedral? – Healy håber, at byens fortælling om sig selv får indflydelse på, hvilken skyline byen ender med at have.

⁴⁶ Healy, 2002, s. 1782

Dette kan meget aktuelt overføres til København i disse år, hvor debatten går mellem om der fortsat skal være begrænsninger på husenes højde, eller om det skal tillades i visse bydele at bygge rigtig højt. Hvis vi lytter til byens og borgernes egen opfattelse, så er stemningen ikke til højhuse. Men politikere skal også have mod til at tænke større og langsigtet, og udover borgernes mere konservative opfattelser.

I Dragør diskuteres muligheden af at bygge på havnen, for eksempel et nyt kulturhus. Dette vil også kræve politisk mod, da mange borgere for enhver pris vil bevare havneområdet, som det er. Netop fordi, at den fælles forestilling om byen i høj grad indbefatter den gamle havneby.

Da Storebæltsbroen skulle bygges var der stor modstand. I danskernes selvforståelse var vi et land med øer, som man sejler med færger i mellem. Men de mere fremsynede politikere tog alligevel beslutningen om at bygge broen, og nu er der vist ingen, der kunne forestille sig Danmark uden broer.

Et andet eksempel som Healy trækker frem er Newcastle, hvor byen styles i forhold til omverdenens opfattelse af byen. Det handler om byens image, som forsøges defineret klart for omverdenen. Men internt i byen i forhold til borgerne er det underforstået og udtalt, hvad der er særligt ved deres by. Det er bare et vagt 'bagtæppe', en vag fornemmelse, "a taken-for-granted idea". Det klart formulerede og udtalte er for at sælge byen, og uden sammenhæng med borgernes opfattelse og dermed med risiko for at være meget kortlivede overskrifter.

"Perhaps the city can only be imaged, not made. (...) In this case, the work of urban strategy would be to make visible the multiple 'readings' of on-going urban dynamics"⁴⁷.

Hvordan læses og skabes byen?

Healys egentlige budskab er, hvordan borgernes mange forskellige opfattelser af byen kan inddrages og bruges som en skabende kraft til at involvere borgerne i deres by, give dem

⁴⁷ Healy, 2002, s. 1785

ejerskab og engagement. Det er ikke nødvendigvis ved at skabe en fælles forestilling blandt alle borgere om byen, men ved at inddrage alle i byens udvikling, og give alle en fornemmelse af, at deres egen personlige fortælling om byen også tæller og har betydning. Det er en proces, der aldrig slutter, for der er ikke én sand historie om byen, eller en endelig, for den er hele tiden i forandring efter borgernes sammensætning, behov og livssituation.

"Strategic urban governance then becomes an on-going activity of both 'reading' the city, exploring the multiple readings, arguing about and reworking ideas about the city, mobilising attention to the diverse and contested nature of the meanings and representations of the city and its conversion into a collective actor"⁴⁸.

Healys konklusion er, at vil man skabe lokal identitet i en by, går vejen gennem borgerinddragelse og involvering, - en kontinuerlig debat på alle planer, for at give borgerne medejerskab til byen. Det er på dette borgerplan, at byen som begreb har betydning, og ikke på markedsførings niveau i konkurrencen med andre byer.

Fortællingen om byen – oppefra/nedefra

Healy kritiserer politikere og administration for at definere byen oppefra eller udefra, så byen i omverdenens øjne får en egen kultur eller et særkende. Denne form for branding er for at lokke turister og virksomheder til, og dermed kun med økonomi for øje. Det er uden betydning for borgerne i byen og deres opfattelse af byen. I forhold til Dorte Skot-Hansens rationaler, mener Healy altså, at politikerne i dag fokuserer alt for meget på Economic Impact. Hun fremfører, at empowerment og social udvikling burde være mere i fokus i kulturplanlægningen.

John Andersens beskæftiger sig med samme problemstilling⁴⁹. Mange byer ønsker at brande sig på kulturelle flagskibe, og risikerer dermed at få en fancy bykerne uden liv. Flagskibene er ikke for den lokale befolkning, men for turister og folk fra et større opland.

⁴⁸ Healy, 2002, s. 1786

⁴⁹ John Andersens forelæsning på RUC den 27.10.2006

Også John Pløger er inde på problemstillingen⁵⁰. Han nævner som eksempel konceptet med europæiske kulturbyer. Der ofres mange penge på store byggerier og internationale projekter, men langtidseffekten er begrænset, og det bliver ikke borgernes projekt.

De store kulturprojekter tager økonomi og fokus væk fra den brede folkelige kunst og kultur, og inddrager som oftest ikke borgerne.

Både Healy, Andersen og Pløger fremstiller det som et enten eller, hvor man enten kan satse på store prestigeprojekter og det sælgende omdømme, eller lokalsamfundet og borgerinddragelsen. Man kan også sige, at formålet med de to typer projekter er helt forskelligt, og man derfor ikke kun skal satse ensidigt på den ene side. Det skal heller ikke underkendes, at det, at en by er kendt for noget godt i omverdenen, også har positiv indflydelse på borgernes egen opfattelse af deres by. Det kan dermed også være med til at skabe identitet omkring byen, som kan overføres til det lokale projekt med at skabe en fortælling om byen.

Gladsaxe Kommune har ikke nogen store flagskibe og har ikke hverken nationalt eller internationalt image. Gladsaxe har dog sit teater. Det er ikke en kommunal kulturinstitution, og har tidligere kun fået et minimalt tilskud fra kommunen. Da teateret blev lukket i starten af 2006 var der mange borgere, der protesterede, og en gruppe gik i gang med at arbejde for at finde økonomi til at fortsætte Gladsaxe Teater. Det er nu lykket. Gladsaxe Ny Teater er en realitet og er blevet et egnsteater, dvs. at kommunen nu støtter med et større beløb, staten giver samme beløb og resten er privatfinansieret.

Hele denne historie om Gladsaxe Teater skal med her, fordi det netop er et eksempel på, at kommunens borgere også selv kan være glade for et flagskib i kommunen, - at det kan have en afsmittende effekt på byens og borgernes selvopfattelse. Gladsaxe ligger så tæt på Københavns og Frederiksbergs teatre, at det ikke er behovet for teateroplevelser i nærmiljøet, der gør at borgere vil kæmpe for at bevare teatret, og at politikerne vælger at bruge 2.000.000 kr. årligt på at støtte teatret. Det må handle om en stolthed over at have

⁵⁰ John Pløgers forelæsning på RUC den 28.10.2006

noget i byen, som folk gerne vil rejse til for at opleve, og som man kan læse om i de landsdækkende aviser.

Dragør Kommune har et image som et sted, hvor man kan mærke historiens vingesus, slentre i den gamle gule by og købe is på havnen. Men er det nok til på sigt at tiltrække turister? Risikoen er, at det bliver en form for kulisse, hvor borgere går rundt i folkedragter for at bidrage til det "autentiske" gamle miljø for turisterne skyld, men uden betydning for lokalbefolkningen.

Borgerinddragelse

Healy anbefaler borgerinddragelse og debat på alle niveauer. Mange borgere vil med glæde indgå i denne proces, men mange magter det ikke, selv om de får muligheden. Her kommer Andersen med konkrete eksempler på empowerment i lokalområder, der giver borgerne mulighed for at deltage og få indflydelse. Dette kræver et ønske hos politikerne om at gøre en ekstra indsats for, at alle reelt får mulighed for at få indflydelse, så det ikke kun formelt er et tilbud, men også reelt en mulighed for alle grupper i samfundet.

"Empowermenttilgangen skal derfor også tænkes ind i en normativ ramme. Denne bygger på én og samme tid på anerkendelse af kulturel forskellighed, et levende demokrati og en grundlæggende solidaritet omkring alles muligheder for og ret til social velfærd og anerkendelse som ligeværdige medborgere"⁵¹.

Empowerment kan dermed blive et nødvendigt redskab til at iværksætte den borgerinddragelse og debat, som Healy beskæftiger sig med og konkluderer som nødvendig for at skabe og bevidstgøre borgerne om den fælles fortælling om byen.

Men borgerinddragelse er ikke så nemt i virkeligheden. Intentionen om borgerinddragelse ligger dybt i de fleste danske lokalpolitikere. Men når det kommer til virkeligheden er det ikke så nemt. Det er typisk den samme lille gruppe af borgere, der involverer sig. Det er som oftest kun ved sager som anlæggelse af ny motorvej og lukning af den lokale skole, at man oplever, at mange interesserer sig. Og igen er det oftest kun dem, der bliver direkte

⁵¹ John Andersen, Empowermentperspektivet, Social Kritik, nr. 101, nov. 2005, s. 70

berørt, der møder op og deltager i debatten. – Dem, hvis bolig bliver generet af støj fra motorvejen og eller som selv har børn på den lukningstruede skole.

I forbindelse med debatten om reformpakken i Dragør ønskede politikerne borgerinddragelse i de arbejdsgrupper, der skulle analysere de enkelte områder. Det kan dog diskuteres, hvor reel indflydelsen er, når det i princippet er en bunden opgave, borgerne skal forholde sig til, – og der ikke er mulighed for at komme med alternative forslag. Man kan betragte det som, at disse borgerrepræsentanter bliver taget som "gidsler" for det politiske flertals ønsker til byudviklingen.

John Andersen taler om empowerment af svage grupper, så disse har mulighed for at deltage, og det er naturligvis også meget vigtigt. Men andre store grupper deltager heller ikke, på grund af andre prioriteringer, travlhed med job, karriere og familie, eller blot manglende interesse. Healy kommer ikke nærmere ind på konkrete forslag til, hvordan man fører den ønskede konstante dialog og debat med borgerne.

I Gladsaxe afholdes eksempelvis ofte borgermøder og mulighed for debat på nettet, men for begge metoder er der typisk meget lille deltagelse. Så muligheden for indflydelse er til stede, men borgerne benytter sig ikke af den. Dermed er der risiko for, at forsøget på at give ejerskab og ansvarlighed blandt borgerne ikke lykkes.

Healy taler for et skift i rationalet for kulturpolitikken, som hun mener for tiden er prestigeprojekter for at brande byer, til at blive et mere folkeligt og demokratisk projekt. Hvis Healys opfordring om at involvere borgerne følges, så vil vi måske se en tilbagevenden til 1970'ernes demokratisering af kulturen, med større fokus på borgerne og deres inddragelse.

Én fælles opfattelse af byen eller mange forskellige?

Vi startede dette kapitel med at stille spørgsmål som: Hvordan skabes lokal identitet i en storby? - Kan det lade sig gøre at skabe en fælles opfattelse af byen? – Og er det nødvendigt?

Bearbejdningen af Patsy Healys synspunkter har fået os til at se lidt mere nuanceret på spørgsmålene. For er det muligt at skabe én fælles opfattelse/fortælling om storbyen, - og er det nødvendigt? Hvis alle borgere føler sig hjemme i byen, engageret og som en del af deres by med indflydelse på, hvad der sker i byen, er målet så ikke nået? Healy beskæftiger sig meget med de mange forskellige opfattelser af byen. Hvis den enkelte borger kan se sig selv som en del af byen, så er der vel også plads til de mange forskellige opfattelser.

Målet må være, at alle borgere føler, at det er *min* by. - Så må de selv lægge, hvad de vil ind i deres opfattelse af byen.

At bruge kulturen til at positionere byen i forhold til andre byer er ét projekt, som der kan være såvel økonomi og prestige i for både politikere og borgere. Men dette må ikke komme til at overskygge det brede folkelige engagement i byen, gennem foreninger og kulturelle aktiviteter, som medvirker til at skabe social kapital, som en velfungerende by ikke kan klare sig uden.

Kapitel 5: Afslutning

For at skabe sammenhængskraft i en kommune skal der være netværk, social kapital og mødesteder. Kultur- og fritidslivet i en kommune er medvirkende til, at disse faktorer er til stede.

De forskellige rationaler for kulturen, uanset om vi bruger Skot-Hansens eller Bourdieus, er vigtige at have i fokus og være bevidste om. Vi kan godt være enige med Skot-Hansen og andre, der argumenterer for, at kulturen ikke nødvendigvis skal bruges som et instrument for at opnå andre formål. Kunsten og kulturen er værdifuld i sig selv og de store oplevelser, som kulturen kan give det enkelte menneske, er af værdi i sig selv. Kunsten og kulturen kan løfte os ud over hverdagen og forstørre vores liv. Det drejer sig om borgernes livskvalitet.

Kulturen har dog nogle sideeffekter, som ikke er uden betydning for kommunen og borgerne, og det er hhv. mulighederne for økonomisk vækst og betydningen for det sociale liv og sammenhængskraften i kommunen.

Vi er i arbejdet med denne opgave blevet bekræftet i vores antagelse om, at kommunens kultur- og fritidsliv har afgørende betydning for sammenhængskraften i kommunen.

Putnam understreger værdien af den sociale kapital i et lokalsamfund, og Healy bekræfter os i dette. Hun mener, at en by godt kan have mange forskellige identiteter i borgernes opfattelse af byen, hvis der er netværk og kommunikation på tværs af disse mange forskellige oplevelser af byen.

Vi kan som kulturforvaltere være med til at fremme den lokale sammenhængskraft ved at sørge for, at borgerne får mange forskellige muligheder for at mødes på kryds og tværs i kommunen, og har mulighed for at få oplevelser i deres by. Vi spurgte fra start om lokal identitet opstår, hvis der er sammenhængskraft i et lokalområde, eller om sammenhængskraften opstår, hvis der er lokal identitet? For at skabe lokal identitet og for at skabe sammenhængskraft er det nødvendigt, at borgerne mødes, at der er et socialt liv

og sociale netværk. Mødesteder kan være foreningsliv, kulturelle institutioner og oplevelser, men et lokalt mødested kan også være supermarked eller posthus, den lokale skole eller daginstitution. Det er væsentligt, at der er mulighed for mange forskellige daglige funktioner i et lokalområde, så det ikke bare er beboelse, og borgerne kun er der, når de ser fjernsyn eller sover.

Dermed bliver kulturplanlægning et bredere begreb, – og ikke kun et spørgsmål om, at der findes bibliotek eller kulturhus. Kulturplanlægning handler også om, hvordan byen er indrettet, så borgerne har mulighed for at mødes og opleve fællesskab og trivsel i lokalsamfundet. Kulturplanlægning er en væsentlig faktor i kommunerne, – kultur gør en forskel i borgernes hverdag!

Vi spurgte i indledningen til, hvorfor det er vigtigt for en kommune, at borgerne føler lokal tilknytning. *På individ plan* kan følelsen af at høre til et sted modvirke den rodløshed, som kan være en risiko ved vores moderne og omskiftelige liv. *På samfundsplan* er det væsentligt, at en stor del af borgerne føler en vis tilknytning til området, og har lyst til at tage medansvar i lokalsamfundet. Hvis der er sammenhængskraft og sociale netværk, er der større sandsynlighed for, at borgerne ønsker at tage aktivt del i lokalsamfundet, stille op til kommunalbestyrelsen, involvere sig i lokale råd, foreninger og frivilligt socialt arbejde.

Vi spurgte også til, om det er vigtigt at have lokale netværk, - om det ikke er lige så godt at have mange netværk, der er fjernere geografisk? Individet kan have mange sociale kontakter og netværk, som retter sig mod andre lokalområder. Hvis man eksempelvis arbejder et andet sted, og benytter forenings- og kulturtilbud andre steder, og dermed fuldt ud får opfyldt sine sociale behov uden at være involveret lokalt. Men set fra et samfundspolitisk synspunkt kan det som sagt være et problem, hvis der ikke findes lokale ildsjæle, der er villige til at tage aktivt del i lokalsamfundet.

Litteraturliste:

- Andersen, John Empowermentperpektivet
Social Kritik, nr. 101, nov. 2005
- Bianchini, Franco Cultural planning for urban sustainability
Brussels Kunstenoverleg, 1999
- Bianchini, Franco The Culture of Neighbourhoods: UK and European Perspectives
Cultural policy and urban regeneration
Manchester University Press, 2004
- Florida, Richard The Rise of the Creative Class, 2002
- Florida, Richard Cities and the Creative Class, 2003
City & Community, nr. 2, s. 3-19
- Healy, Patsy On Creating the "City" as a Collective Ressource
Urban Studies, Vol. 39, nr. 10, side 1777-1792, 2002
- Hulgård, Lars Social kapital, demokrati og velfærd
Social Kritik 75/2001
- Konrad, Ingelise Kulturpolitik på tværs
Danmarks Forvaltningshøjskole, 2002
- Nielsen, Jens Kulturens indre værdier, 2006
- Putnam, Robert D. Bowling Alone: America's Declining Social Capital
Journal of Democracy 6:1, Jan 1995, 65-78
- Putnam, Robert D. Bowling Alone, 2000

Putnam, Robert D. Better Together, 2003

Skot-Hansen, Dorte Why Urban Cultural Policies?
Eurocult 21 Integrated Report, 2005

Avisartikler og andet:

Gladsaxe Kommune: Dagsorden for Kulturudvalget, 14.03.2006, pkt. 26

Politiken, 15. september 2006:

Florida, Richard: Gøgeunger. Truer den kreative klasse verdensfreden?

Politiken, 5. oktober 2006: "Den kreative klasse elsker provinsen"

Politiken, 6. november 2006: "Virksomheder ansætter kriminelle"